

OBSZAR NATURA 2000

Program sieci obszarów objętych ochroną przyrody na terenie państw Unii Europejskiej, który stawia sobie za cel: 1) zachowanie określonych typów siedlisk przyrodniczych i gatunków uważanych za cenne i zagrożone w skali całej Europy; 2) ochronę bioróżnorodności.

Decyzja o stworzeniu sieci europejskich obszarów chronionych zapadła w latach 90. XX w. Nadzór nad jej formą sprawuje jeden z organów Komisji Europejskiej – Dyrekcja Generalna Środowiska, lecz bezpośredni obowiązek wdrażania zasad programu spoczywa na każdym z państw członkowskich. Sieci krajowe, włączane do sieci europejskiej, są powoływane w oparciu zarówno o prawo dotyczące ochrony przyrody obowiązujące w danym kraju, jak i o generalne kryteria wyznaczania obszarów (reprezentatywność wobec regionów biogeograficznych Europy, stan zachowania danego obszaru, stopień zagrożenia, rzadkość występowania gatunków) (Radziejowski). Cechą charakterystyczną programu Natura 2000 jest to, że ochroną obejmuje wybrane gatunki fauny i flory, a także ich naturalne siedliska. W przeciwieństwie do tradycyjnych form ochrony przyrody (parki narodowe, rezerваты) Natura 2000 nie rozciąga opieki nad wszystkimi komponentami na wyznaczonym obszarze.

Program sieci obszarów opiera się na założeniu, że wspólne działanie na rzecz ochrony i opieki nad dziedzictwem naturalnym Europy przyczyni się do optymalizacji kosztów oraz będzie skutkowało korzystnymi efektami dla środowiska. Program Natura 2000 jest normowany przez dwie dyrektywy unijne: dyrektywę z dnia 2 kwietnia 1979 roku w sprawie ochrony dzikich ptaków (tzw. dyrektywa ptasia, rozbudowana i poprawiona w 2009 roku) oraz dyrektywę z dnia 21 maja 1992 roku w sprawie ochrony siedlisk naturalnych oraz dzikiej fauny i flory (tzw. dyrektywa siedliskowa „habitatowa”). Obecnie program obejmuje 26400 obszarów, których łączna powierzchnia wynosi ok. 788 tys. km² powierzchni lądowej i 318 tys. km² powierzchni morskiej. W Polsce w skład sieci Natura 2000 wchodzi 994 obszary.

Kluczowe dla programu Natura 2000 jest pojęcie obszaru ochrony. Oznacza ono, że na wyznaczonym obszarze ochronie podlegają określone gatunki oraz siedliska. Ochroną programu obejmuje się tereny istotne ze względu na występowanie zagrożonych lub bardzo rzadkich gatunków roślin, zwierząt czy dystynktywnych siedlisk przyrodniczych, mających znaczenie dla ochrony wartości przyrodniczych Europy. Funkcjonowanie obszarów ochrony opiera się na trzech zasadniczych obowiązkach: 1) obowiązku oceny (tj. każde przedsięwzięcie, które mogłoby mieć wpływ na obszar objęty programem, musi być ocenione pod kątem oddziaływania na chronioną przestrzeń; przy ocenie realnych zagrożeń dla krajobrazu obowiązuje zasada ostrożności, która gwarantuje, że działania niekorzystne dla środowiska zostaną wykluczone; zasada nie ma precedensu w sytuacji, gdy działanie przy obszarze Natura 2000 jest dyktowane wyższym interesem publicznym); 2) obowiązku proaktywnej ochrony (tj. zapewnienie specjalnych środków ochrony – legislacji, działania ochrony czynnej, systemów umów, które pozwolą na roztoczenie nad obszarami pełnej ochrony); 3) obowiązku zapobiegania wszelkim pogorszeniom (tj. organy administracji i ochrony przyrody są zobowiązane do zapobiegania pogorszeniom stanu siedlisk i gatunków wynikającym z czynników naturalnych lub działalności człowieka; w tym celu ustala się tzw. plan zadań ochronnych sporządzany na co najmniej 10 lat).

Strona polska została zobowiązana do przystąpienia do programu Natura 2000 z chwilą podpisania przez nią Traktatu ateńskiego z 16 kwietnia 2003 r., stanowiącego podstawę prawną przystąpienia Polski do Unii Europejskiej. Dyrektywy unijne będące podstawą prawną dla funkcjonowania programu Natura 2000 zostały wprowadzone do obowiązującej ustawy o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004.

Atrybutem programu Natura 2000 jest sprzyjanie turystyce przyrodniczej. W Polsce przejawem współpracy organów administracyjnych z przemysłem turystycznym jest istnienie Certyfikatu Blisko Natury przyznawanego gospodarstwom agroturystycznym zapewniającym ofertę turystyki przyrodniczej.

[M.St.]

Literatura:

Natura 2000 — portal informacyjny, 4.11.2017, dostępne: <http://natura2000.org.pl>

Pawlaczyk, Paweł (red.) *Natura 2000 — niezbędnik urzędnika*. Świebodzin: Wydawnictwo Klubu Przyrodników, 2008.

Radziejowski, Janusz. *Obszary chronionej przyrody*. Warszawa: Wszechnica Polska, 2011.

Sieć Natura 2000: 10 pytań — 10 odpowiedzi. Warszawa: Ministerstwo Środowiska, 2004.

